

Η προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων στην ΕΕ

Η Ευρωπαϊκή Ένωση βασίζεται στις αξίες του σεβασμού της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, της ελευθερίας, της δημοκρατίας, της ισότητας, του κράτους δικαίου, καθώς και του σεβασμού των ανθρώπινων δικαιωμάτων, συμπεριλαμβανομένων των δικαιωμάτων των προσώπων που ανήκουν σε μειονότητες, όπως προβλέπεται στο άρθρο 2 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΣΕΕ). Προκειμένου να εξασφαλιστεί ο σεβασμός των εν λόγω αξιών, στο άρθρο 72 της ΣΕΕ προβλέπεται ένας μηχανισμός της ΕΕ για τον καθορισμό του κατά πόσον υφίσταται σοβαρή και διαρκής παραβίαση των αξιών της ΕΕ από κράτος μέλος, και ενδεχομένως για την επιβολή κυρώσεων, ο οποίος ενεργοποιήθηκε πρόσφατα για πρώτη φορά. Η ΕΕ δεσμεύεται επίσης από τον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, ο οποίος ορίζει τα δικαιώματα που πρέπει να γίνονται σεβαστά τόσο από την Ευρωπαϊκή Ένωση όσο και από τα κράτη μέλη κατά την εφαρμογή του ενωσιακού δικαίου. Η ΕΕ έχει δεσμευτεί επίσης να προσχωρήσει στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών.

Από τη δικαστική προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων σε μια κωδικοποίηση στις Συνθήκες

Οι Ευρωπαϊκές Κοινότητες (ΕΚ) (νυν Ευρωπαϊκή Ένωση) δημιουργήθηκαν αρχικά ως διεθνής οργανισμός με κυρίως οικονομικό πεδίο δράσης. Συνεπώς, δεν κρίθηκε αναγκαίο να θεσπιστούν ρητοί κανόνες για τον σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων, τα οποία, για μεγάλο χρονικό διάστημα, δεν αναφέρονταν στις Συνθήκες, και θεωρούνταν ούτως ή άλλως εγγυημένα από την [Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών του 1950 \(ΕΣΔΑ\)](#), την οποία είχαν υπογράψει τα κράτη μέλη.

Ωστόσο, αφότου το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ) επιβεβαίωσε τις αρχές του άμεσου αποτελέσματος και της υπεροχής του ευρωπαϊκού δικαίου αλλά αρνήθηκε να εξετάσει τη συμβατότητα των αποφάσεων με το εθνικό και συνταγματικό δίκαιο των κρατών μελών ([Stork, υπόθεση 1/58: Ruhrkohlen-Verkaufsgesellschaft, συνεκδικασθείσες υποθέσεις 36, 37, 38-59 και 40-59](#)), ορισμένα εθνικά δικαστήρια άρχισαν να εκφράζουν ανησυχίες για τις επιπτώσεις της εν λόγω νομολογίας στην προστασία συνταγματικών αξιών όπως τα θεμελιώδη δικαιώματα. Εάν το ευρωπαϊκό δίκαιο υπερείχε έναντι ακόμη και του εθνικού συνταγματικού δικαίου, τότε θα μπορούσε να παραβιάζει τα θεμελιώδη δικαιώματα. Με στόχο την αντιμετώπιση του συγκεκριμένου θεωρητικού κινδύνου, το 1974, τα συνταγματικά δικαστήρια της Γερμανίας και της Ιταλίας εξέδωσαν δύο αποφάσεις αντιστοίχως, στις οποίες επιβεβαίωναν την αρμοδιότητά τους να αναθεωρούν το ευρωπαϊκό δίκαιο, ούτως

ώστε να διασφαλίζεται η συνοχή του με συνταγματικά δικαιώματα (Solange I Frontini). Αυτό οδήγησε το ΔΕΕ στο να επιβεβαιώσει, μέσω της νομολογίας του, την αρχή του σεβασμού των θεμελιωδών δικαιωμάτων, δηλώνοντας ότι τα θεμελιώδη δικαιώματα περιλαμβάνονται στις γενικές αρχές του κοινοτικού δικαίου, των οποίων τον σεβασμό εξασφαλίζει το Δικαστήριο ([Stauder, υπόθεση C-29/69](#)). Τα δικαιώματα αυτά βασίζονται στις κοινές συνταγματικές παραδόσεις των κρατών μελών ([Internationale Handelsgesellschaft, υπόθεση 11-70](#)) και στις διεθνείς συνθήκες για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στις οποίες τα κράτη μέλη είναι συμβαλλόμενα μέρη ([Nold, υπόθεση 4-73](#)), και μία από τις οποίες είναι η ΕΣΔΑ ([Rutili, υπόθεση 36-75](#)).

Με τη σταδιακή επέκταση των αρμοδιοτήτων της ΕΕ σε τομείς πολιτικής που έχουν άμεσο αντίκτυπο στα θεμελιώδη δικαιώματα, όπως ο τομέας της δικαιοσύνης και των εσωτερικών υποθέσεων (ΔΕΥ), που στη συνέχεια εξελίχθηκε σε έναν ολοκληρωμένο χώρο ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης (ΧΕΑΔ), οι Συνθήκες τροποποιήθηκαν προκειμένου να εδραιωθεί η προσήλωση της ΕΕ στην προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων. Η Συνθήκη του Μάαστριχτ περιείχε αναφορά στην ΕΣΔΑ και τις κοινές συνταγματικές παραδόσεις των κρατών μελών ως γενικές αρχές του δικαίου της ΕΕ, ενώ η Συνθήκη του Άμστερνταμ ανέφερε τις ευρωπαϊκές «αρχές» στις οποίες βασίζεται η ΕΕ (στη Συνθήκη της Λισαβόνας, «αξίες» όπως απαριθμούνται στο άρθρο 2 της ΣΕΕ) και δημιούργησε μια διαδικασία για την αναστολή των δικαιωμάτων που προβλέπονται από τις Συνθήκες σε περιπτώσεις σοβαρών και διαρκών παραβιάσεων των θεμελιωδών δικαιωμάτων από ένα κράτος μέλος. Η κατάρτιση του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων και η θέση του σε ισχύ, μαζί με τη Συνθήκη της Λισαβόνας είναι οι τελευταίες εξελίξεις στη διαδικασία κωδικοποίησης που αποσκοπεί στη διασφάλιση της προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων στην ΕΕ.

Προσχώρηση της ΕΕ στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών (ΕΣΔΑ)

Δεδομένου ότι η ΕΣΔΑ είναι το κύριο μέσο για την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων στην Ευρώπη, στο οποίο έχουν προσχωρήσει όλα τα κράτη μέλη, η προσχώρηση της ΕΚ στην ΕΣΔΑ φαινόταν λογική λύση στην ανάγκη να συνδεθεί η ΕΚ με τις υποχρεώσεις που απορρέουν από τα θεμελιώδη δικαιώματα. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή πρότεινε επανειλημμένα (το 1979, το 1990 και το 1993) την προσχώρηση της ΕΚ στην ΕΣΔΑ. Όταν του ζητήθηκε να γνωμοδοτήσει σχετικά, το Δικαστήριο έκρινε το 1996, στη [γνωμοδότησή του 2/94](#), ότι η Συνθήκη δεν προβλέπει αρμοδιότητα της ΕΚ να θεσπίζει κανόνες για τα ανθρώπινα δικαιώματα ή να συνάπτει διεθνείς συμβάσεις στον τομέα αυτό, γεγονός που καθιστούσε την προσχώρηση νομικά αδύνατη. Η Συνθήκη της Λισαβόνας διόρθωσε την κατάσταση αυτή με την εισαγωγή του άρθρου 6 παράγραφος 2, που κατέστησε την προσχώρηση της ΕΕ στην ΕΣΔΑ υποχρεωτική. Αυτό σήμαινε ότι η ΕΕ, όπως ίσχυε ήδη για τα κράτη μέλη της, θα υπόκειτο, όσον αφορά τον σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων, σε έλεγχο από εξωτερικό δικαιοδοτικό όργανο, ήτοι το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ). Μετά την προσχώρηση, οι πολίτες της ΕΕ, αλλά και υπήκοοι τρίτων χωρών που βρίσκονται στο έδαφος της ΕΕ, θα έχουν τη δυνατότητα να προσβάλλουν απευθείας ενώπιον του ΕΔΔΑ, με βάση τις διατάξεις της ΕΣΔΑ, νομικές πράξεις

που εγκρίνονται από την ΕΕ, όπως δύνανται να προσβάλλουν νομικές πράξεις που εγκρίνονται από τα κράτη μέλη της ΕΕ.

Το 2010 αμέσως μετά την έναρξη ισχύος της Συνθήκης της Λισαβόνας, η ΕΕ ξεκίνησε διαπραγματεύσεις με το Συμβούλιο της Ευρώπης σχετικά με σχέδιο συμφωνίας προσχώρησης, που οριστικοποιήθηκε τον Απρίλιο του 2013. Τον Ιούλιο του 2013 η Επιτροπή υπέβαλε στο ΔΕΕ αίτηση γνωμοδότησης σχετικά με τη συμβατότητα της εν λόγω συμφωνίας με τις Συνθήκες. Στις 18 Δεκεμβρίου 2014 το ΔΕΕ εξέδωσε αρνητική γνωμοδότηση στην οποία δήλωνε ότι το σχέδιο συμφωνίας μπορούσε να επηρεάσει αρνητικά τα ειδικά χαρακτηριστικά και την αυτονομία του δικαίου της ΕΕ ([γνωμοδότηση 2/13](#)). Βρίσκονται σε εξέλιξη συζητήσεις σχετικά με τον τρόπο αντιμετώπισης των ζητημάτων που έθεσε το ΔΕΕ και τη συνέχιση των διαπραγματεύσεων.

Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ

Παράλληλα με τον «εξωτερικό» μηχανισμό ελέγχου που προβλέπει η προσχώρηση της ΕΚ στην ΕΣΔΑ προκειμένου να διασφαλίζεται η συμμόρφωση της νομοθεσίας και των πολιτικών με τα θεμελιώδη δικαιώματα, χρειαζόταν ένας «εσωτερικός» μηχανισμός ελέγχου σε επίπεδο ΕΚ για να επιτρέπεται ο προκαταρκτικός και αυτόνομος δικαστικός έλεγχος από το ΔΕΕ. Για να γίνει αυτό, ήταν αναγκαία η ύπαρξη μιας διακήρυξης δικαιωμάτων ειδικά για την ΕΕ, και στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του 1999 στην Κολωνία, αποφασίστηκε να συγκληθεί συνέλευση για την κατάρτιση ενός Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων.

Η πανηγυρική διακήρυξη του Χάρτη από το Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο και την Επιτροπή έγινε στην Νίκαια το 2000. Μετά την τροποποίησή του, ο Χάρτης διακηρύχθηκε εκ νέου το 2007. Ωστόσο, ο [Χάρτης](#) απέκτησε άμεση ισχύ μόνο με τη θέσπιση της Συνθήκης της Λισαβόνας, την 1η Δεκεμβρίου 2009, όπως προβλέπεται από το άρθρο 6 παράγραφος 1 της ΣΕΕ, και, κατ' αυτόν τον τρόπο, κατέστη δεσμευτική πηγή πρωτογενούς δικαίου.

Ο Χάρτης, μολονότι βασίζεται στην ΕΣΔΑ και σε άλλα ευρωπαϊκά και διεθνή μέσα, ήταν καινοτόμος με διάφορους τρόπους, ιδίως διότι περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων θεμάτων, την αναπηρία, την ηλικία και τον γενετήσιο προσανατολισμό ως απαγορευόμενους λόγους διακρίσεων, και κατοχυρώνει την πρόσβαση σε έγγραφα, την προστασία των δεδομένων και τη χρηστή διοίκηση μεταξύ των θεμελιωδών δικαιωμάτων.

Ενώ το πεδίο εφαρμογής του Χάρτη είναι, από τη μία πλευρά, δυνητικά πολύ ευρύ, καθώς τα περισσότερα από τα δικαιώματα που αναγνωρίζει παρέχονται σε «κάθε πρόσωπο», ανεξάρτητα από την εθνικότητα ή το καθεστώς, από την άλλη πλευρά, το άρθρο 51 περιορίζει την εφαρμογή του στα θεσμικά όργανα και τους οργανισμούς της ΕΕ και, όταν ενεργούν για την εφαρμογή του δικαίου της ΕΕ, στα κράτη μέλη. Σκοπός της διάταξης αυτής είναι να καθορίσει τα όρια μεταξύ του πεδίου εφαρμογής του Χάρτη και του πεδίου εφαρμογής των εθνικών συνταγμάτων και της ΕΣΔΑ.

Το άρθρο 7 της ΣΕΕ, το πλαίσιο για το κράτος δικαίου και ο κύκλος επανεξέτασης

Με τη Συνθήκη του Άμστερνταμ, δημιουργήθηκε ένας νέος μηχανισμός κυρώσεων για να διασφαλιστεί ότι τα κράτη μέλη της ΕΕ τηρούν τα θεμελιώδη δικαιώματα, καθώς και άλλες ευρωπαϊκές αρχές και αξίες όπως η δημοκρατία και το κράτος δικαίου, πέραν των νομικών ορίων που θέτουν οι αρμοδιότητες της ΕΕ. Αυτό σήμαινε ότι δίνεται στην ΕΕ η εξουσία να παρεμβαίνει σε τομείς που εναπόκεινται διαφορετικά στα κράτη μέλη, σε περιπτώσεις «σοβαρής και διαρκούς παραβίασης» των εν λόγω αξιών. Ένας παρόμοιος μηχανισμός είχε προταθεί από το Κοινοβούλιο για πρώτη φορά στο σχέδιο κειμένου της Συνθήκης ΕΕ του 1984. Η Συνθήκη της Νίκαιας πρόσθεσε ένα προληπτικό στάδιο, στις περιπτώσεις «σαφούς κινδύνου σοβαρής παραβίασης» των αρχών της ΕΕ σε ένα κράτος μέλος. Η εν λόγω διαδικασία είχε στόχο να διασφαλίσει ότι η προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων, όπως και της δημοκρατίας, του κράτους δικαίου και των δικαιωμάτων των μειονοτήτων, όπως περιλαμβάνονται στα κριτήρια της Κοπεγχάγης για την προσχώρηση νέων κρατών μελών, εξακολουθεί να ισχύει και μετά την προσχώρηση, και για όλα τα κράτη μέλη, με τον ίδιο τρόπο.

Το άρθρο 7 παράγραφος 1 της ΣΕΕ προβλέπει ένα «προληπτικό στάδιο», το οποίο εξουσιοδοτεί ένα τρίτο των κρατών μελών, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και την Επιτροπή να κινήσουν μια διαδικασία βάσει της οποίας το Συμβούλιο μπορεί να καθορίσει, αποφασίζοντας με την πλειοψηφία των τεσσάρων πέμπτων των μελών του, την ύπαρξη «σαφούς κινδύνου σοβαρής παραβίασης» σε κράτος μέλος της ΕΕ των αξιών της ΕΕ που διακηρύσσονται στο άρθρο 2 της ΣΕΕ, στις οποίες συγκαταλέγονται ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η ανθρώπινη αξιοπρέπεια, η ελευθερία και η ισότητα και τα δικαιώματα των ατόμων που ανήκουν σε μειονότητες. Πριν από τη διαπίστωση αυτή, πρέπει να λάβει χώρα ακρόαση του εν λόγω κράτους μέλους, προς το οποίο μπορούν επίσης να γίνουν συστάσεις, ενώ το Κοινοβούλιο πρέπει να δώσει την έγκρισή του με πλειοψηφία των δύο τρίτων των ψηφισάντων και με απόλυτη πλειοψηφία των μελών που το απαρτίζουν (άρθρο 354 παράγραφος 4 της ΣΛΕΕ). Η διαδικασία αυτή, που έχει προληπτικό χαρακτήρα, ενεργοποιήθηκε πρόσφατα από την Επιτροπή σε σχέση με την Πολωνία, και από το Κοινοβούλιο σε σχέση με την Ουγγαρία.

Το άρθρο 7 παράγραφοι 2 και 3 της ΣΕΕ προβλέπει, σε περίπτωση «ύπαρξης σοβαρής και διαρκούς παραβίασης» των αξιών της ΕΕ, έναν «μηχανισμό επιβολής κυρώσεων» που μπορεί να ενεργοποιηθεί από την Επιτροπή ή από το ένα τρίτο των κρατών μελών (όχι από το Κοινοβούλιο), αφού κληθεί το εν λόγω κράτος μέλος να υποβάλει τις παρατηρήσεις του. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο διαπιστώνει την ύπαρξη της παραβίασης με ομοφωνία, αφού λάβει την έγκριση του Κοινοβουλίου με την ίδια πλειοψηφία που απαιτείται για τον προληπτικό μηχανισμό. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο μπορεί να αποφασίσει να αναστείλει ορισμένα δικαιώματα μέλους, συμπεριλαμβανομένων των δικαιωμάτων ψήφου στο Συμβούλιο, του εν λόγω κράτους μέλους, ενεργώντας σε αυτή την περίπτωση με ειδική πλειοψηφία. Το Συμβούλιο μπορεί να αποφασίσει να τροποποιήσει ή να ανακαλέσει τις κυρώσεις, και πάλι με ειδική πλειοψηφία. Το ενδιαφερόμενο κράτος μέλος δεν συμμετέχει στις ψηφοφορίες του Συμβουλίου ή του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου.

Προκειμένου να καλυφθεί το κενό μεταξύ της πολιτικά δύσκολης ενεργοποίησης των διαδικασιών του άρθρου 7 της ΣΕΕ (που χρησιμοποιείται για την αντιμετώπιση καταστάσεων που δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του δικαίου της ΕΕ) και των διαδικασιών επί παραβάσει με περιορισμένο αντίκτυπο (που χρησιμοποιούνται σε ειδικές καταστάσεις που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του δικαίου της ΕΕ), η Επιτροπή, το 2014, δρομολόγησε ένα «[Πλαίσιο της ΕΕ για την ενίσχυση του κράτους δικαίου](#)». Το συγκεκριμένο πλαίσιο αποσκοπεί στην εξασφάλιση αποτελεσματικής και συνεκτικής προστασίας του κράτους δικαίου, που αποτελεί προϋπόθεση για τη διασφάλιση του σεβασμού των θεμελιωδών δικαιωμάτων σε καταστάσεις συστημικής απειλής για τα δικαιώματα αυτά. Προηγείται του άρθρου 7 και το συμπληρώνει, και προβλέπει τρία στάδια: αξιολόγηση από την Επιτροπή, δηλαδή διαρθρωμένο διάλογο μεταξύ της Επιτροπής και του κράτους μέλους, που ακολουθείται, αν χρειάζεται, από γνωμοδότηση για το κράτος δικαίου· σύσταση για το κράτος δικαίου από την Επιτροπή· και επακολούθηση της σύστασης από το κράτος μέλος. Το πλαίσιο αυτό εφαρμόστηκε πρόσφατα για πρώτη φορά στην Πολωνία.

Τον Ιούλιο του 2019, η Επιτροπή έκανε ένα περαιτέρω βήμα προόδου στην ανακοίνωσή της με τίτλο «[Ενίσχυση του κράτους δικαίου εντός της Ένωσης. Στρατηγικό σχέδιο δράσης](#)» (COM(2019)0343) και δρομολόγησε έναν κύκλο επανεξέτασης του κράτους δικαίου, ο οποίος περιλαμβάνει την εκπόνηση ετήσιας έκθεσης για το κράτος δικαίου, με σκοπό την παρακολούθηση της κατάστασης στα κράτη μέλη όσον αφορά το κράτος δικαίου, που αποτελεί τη βάση του διοργανικού διαλόγου. Η έκθεση καλύπτει τη δικαστική προστασία από ανεξάρτητα δικαστήρια, τη διάκριση των εξουσιών και την επιβολή του δικαίου της ΕΕ, αλλά και τη διαφθορά, την πολυφωνία των μέσων ενημέρωσης και τις εκλογές. Επίσης, εξετάζει το ενδεχόμενο διεύρυνσης του πίνακα αποτελεσμάτων της ΕΕ στον τομέα της δικαιοσύνης, ώστε να συμπεριλάβει όχι μόνο την αστική αλλά και την ποινική και διοικητική δικαιοσύνη, δημιουργίας δικτύου εθνικών σημείων επαφής για τη συλλογή πληροφοριών και τη διασφάλιση του διαλόγου με τα κράτη μέλη, καθώς και διατήρησης του διαλόγου με τα ενδιαφερόμενα μέρη, συμπεριλαμβανομένων των οργάνων του Συμβουλίου της Ευρώπης, του Οργανισμού για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη (ΟΑΣΕ), του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ), των δικαστικών δικτύων και των ΜΚΟ.

Άλλα μέσα της ΕΕ για την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων

Η ΕΕ έχει άλλα μέσα στη διάθεσή της για την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων. Όταν προτείνει μια νέα νομοθετική πρωτοβουλία, η Επιτροπή εξετάζει τη συμβατότητά της με τα θεμελιώδη δικαιώματα μέσω μιας εκτίμησης επιπτώσεων, και η εν λόγω πτυχή στη συνέχεια εξετάζεται επίσης από το Συμβούλιο και το Κοινοβούλιο. Η Επιτροπή δημοσιεύει επίσης μια ετήσια έκθεση σχετικά με την εφαρμογή του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, που εξετάζεται και συζητείται από το Συμβούλιο, το οποίο εκδίδει συμπεράσματα σχετικά με αυτή, και από το Κοινοβούλιο, στο πλαίσιο της ετήσιας έκθεσής του για την κατάσταση των θεμελιωδών δικαιωμάτων στην ΕΕ. Από το 2014 το Συμβούλιο διεξάγει επίσης ετήσιο διάλογο μεταξύ όλων των κρατών μελών εντός του Συμβουλίου για την προαγωγή και τη διαφύλαξη του κράτους δικαίου, εστιάζοντας κάθε χρόνο σε διαφορετικό θέμα. Στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου,

τα θέματα που συνδέονται με τα θεμελιώδη δικαιώματα παρακολουθούνται και μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο ειδικών συστάσεων ανά χώρα. Στους σχετικούς τομείς περιλαμβάνονται τα συστήματα δικαιοσύνης (βάσει του πίνακα αποτελεσμάτων στον τομέα της δικαιοσύνης), καθώς και η αναπηρία, τα κοινωνικά δικαιώματα και τα δικαιώματα των πολιτών (σε σχέση με την προστασία από το οργανωμένο έγκλημα και τη διαφθορά). Η Βουλγαρία και η Ρουμανία υπόκεινται επίσης στον Μηχανισμό Συνεργασίας και Ελέγχου, που περιέχει στοιχεία που σχετίζονται με τα θεμελιώδη δικαιώματα.

Επιπρόσθετα, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υπέβαλε πρόσφατα [πρόταση κανονισμού για την προστασία του προϋπολογισμού της Ένωσης στην περίπτωση γενικευμένων ελλείψεων όσον αφορά το κράτος δικαίου στα κράτη μέλη](#), που συνδέει τα κονδύλια της ΕΕ με τον σεβασμό του κράτους δικαίου. Εάν εγκριθεί, το μέσο αυτό θα καταστήσει δυνατή την άσκηση πίεσης στα κράτη μέλη που παραβιάζουν θεμελιώδη δικαιώματα.

Οι διαδικασίες επί παραβάσει αποτελούν σημαντικό μέσο για την επιβολή κυρώσεων σε περιπτώσεις παραβίασης θεμελιωδών δικαιωμάτων στην ΕΕ. Μπορούν να κινούνται σε περιπτώσεις μη συμμόρφωσης ενός εθνικού νόμου με το δίκαιο της ΕΕ και τα θεμελιώδη δικαιώματα όπως προστατεύονται από αυτό, σε μεμονωμένες και συγκεκριμένες περιπτώσεις (ενώ το άρθρο 7 εφαρμόζεται σε καταστάσεις που δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του δικαίου της ΕΕ και στις οποίες οι παραβιάσεις θεμελιωδών δικαιωμάτων είναι συστηματικές και διαρκείς).

Ο [Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ \(FRA\)](#), που ιδρύθηκε το 2007 στη Βιέννη, διαδραματίζει μείζονα ρόλο στην παρακολούθηση της κατάστασης των θεμελιωδών δικαιωμάτων στην ΕΕ. Τα καθήκοντα του FRA περιλαμβάνουν τη συλλογή, την ανάλυση, τη διάδοση και την αξιολόγηση των πληροφοριών και των δεδομένων που σχετίζονται με τα θεμελιώδη δικαιώματα. Επίσης, πραγματοποιεί ερευνητικό έργο και εκπονεί επιστημονικές μελέτες, και δημοσιεύει ετήσιες και θεματικές εκθέσεις σχετικά με τα θεμελιώδη δικαιώματα.

Ο ρόλος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου

Το Κοινοβούλιο ανέκαθεν υποστήριζε την ενίσχυση του σεβασμού και της προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων στην ΕΕ. Ήδη από το 1977, το Κοινοβούλιο, από κοινού με το Συμβούλιο και την Επιτροπή, υιοθέτησαν [Κοινή Δήλωση περί των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων](#), στην οποία τα τρία όργανα δεσμεύτηκαν να μεριμνούν για την τήρηση των θεμελιωδών δικαιωμάτων κατά την άσκηση των αρμοδιοτήτων τους. Το 1979 το Κοινοβούλιο εξέδωσε ψήφισμα με το οποίο τίθεται υπέρ της προσχώρησης της Ευρωπαϊκής Κοινότητας στην ΕΣΔΑ.

Το [σχέδιο Συνθήκης για την Ίδρυση της Ευρωπαϊκής Ένωσης](#) του 1984 όριζε ότι η Ένωση πρέπει να προστατεύει την αξιοπρέπεια του ατόμου και να αναγνωρίζει σε κάθε πρόσωπο που υπάγεται στη δικαιοδοσία της τα θεμελιώδη δικαιώματα και τις ελευθερίες που απορρέουν από τις κοινές αρχές των εθνικών συνταγμάτων και της ΕΣΔΑ. Προέβλεπε επίσης την προσχώρηση της Ένωσης στην ΕΣΔΑ. Σε [ψήφισμά του της 12ης Απριλίου 1989](#), το Κοινοβούλιο διακήρυξε την έγκριση της Διακήρυξης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων και Ελευθεριών.

Από το 1993 το Κοινοβούλιο οργανώνει κάθε χρόνο συζήτηση και εγκρίνει ψήφισμα για την κατάσταση των θεμελιωδών δικαιωμάτων στην ΕΕ, βάσει έκθεσης της Επιτροπής Πολιτικών Ελευθεριών, Δικαιοσύνης και Εσωτερικών Υποθέσεων. Επιπλέον, έχει εγκρίνει διάφορα ψηφίσματα σχετικά με συγκεκριμένα ζητήματα που αφορούν την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων στα κράτη μέλη.

Το Κοινοβούλιο ανέκαθεν υποστήριζε ότι η ΕΕ πρέπει να αποκτήσει τη δική της διακήρυξη δικαιωμάτων, και ζήτησε να είναι δεσμευτικός ο Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων. Αυτό επιτεύχθηκε τελικά με τη Συνθήκη της Λισαβόνας.

Πιο πρόσφατα, το Κοινοβούλιο διατύπωσε ορισμένες προτάσεις για την ενίσχυση της προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων στην ΕΕ, προτείνοντας νέους μηχανισμούς και διαδικασίες για την κάλυψη των υφιστάμενων κενών. Σε διάφορα ψηφίσματα από το 2012, το Κοινοβούλιο έχει ζητήσει τη δημιουργία μιας Επιτροπής της Κοπεγχάγης, καθώς και ενός ευρωπαϊκού κύκλου πολιτικής για τα θεμελιώδη δικαιώματα, ενός μηχανισμού έγκαιρης προειδοποίησης, μιας διαδικασίας παγώματος και την ενίσχυση του FRA.

Στο πιο πρόσφατο κείμενο που εγκρίθηκε σχετικά με το θέμα, το Κοινοβούλιο ενοποίησε τις προηγούμενες προτάσεις του και ζήτησε και ζήτησε τη δημιουργία ενός «[μηχανισμού της ΕΕ για τη δημοκρατία, το κράτος δικαίου και τα θεμελιώδη δικαιώματα](#)», που θα βασίζεται σε ένα σύμφωνο της Ένωσης υπό τη μορφή διοργανικής συμφωνίας με την Επιτροπή και το Συμβούλιο. Αυτό θα περιλαμβάνει έναν ετήσιο κύκλο πολιτικής βάσει έκθεσης που συντάσσεται από την Επιτροπή και από ομάδα εμπειρογνομόνων, και θα ακολουθείται από κοινοβουλευτική συζήτηση και θα συνοδεύεται από ρυθμίσεις για την αντιμετώπιση των κινδύνων ή των παραβιάσεων^[1]. Το Κοινοβούλιο ζήτησε επίσης ένα νέο σχέδιο συμφωνίας για την προσχώρηση της ΕΕ στην ΕΣΔΑ, και την πραγματοποίηση αλλαγών στη Συνθήκη όπως την κατάργηση του άρθρου 51 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, τη μετατροπή του σε Διακήρυξη Δικαιωμάτων της Ένωσης, και την κατάργηση της απαίτησης ομοφωνίας για την ισότητα και την απαγόρευση των διακρίσεων.

Το 2018 το Κοινοβούλιο ενέκρινε ψήφισμα με το οποίο εκφράζει την ικανοποίησή του για την απόφαση της Επιτροπής να ενεργοποιήσει το άρθρο 7 παράγραφος 1 της ΣΕΕ σε σχέση με την [Πολωνία](#), καθώς και ψήφισμα για τη δρομολόγηση της διαδικασίας του άρθρου 7 παράγραφος 1 της ΣΕΕ σε σχέση με την [Ουγγαρία](#), με την υποβολή αιτιολογημένης πρότασης στο Συμβούλιο με την οποία το καλεί να διαπιστώσει κατά πόσον υπάρχει σαφής κίνδυνος σοβαρής παραβίασης των αξιών που αναφέρονται στο άρθρο 2 της ΣΕΕ, και να απευθύνει κατάλληλες συστάσεις στην Ουγγαρία για το θέμα αυτό^[2].

[1] Η Επιτροπή συμπεριέλαβε πολλές από τις προτάσεις που διατύπωσε το Κοινοβούλιο στην ανακοίνωσή του το 2019 (θέσπιση διοργανικού κύκλου που θα περιλαμβάνει την εκπόνηση ετήσιας έκθεσης, παρακολούθηση των κρατών μελών σχετικά με το κράτος δικαίου και συναφή ζητήματα), εκτός όμως από εκείνες που αφορούν την πλήρη κάλυψη του άρθρου 2 της ΣΕΕ (δηλ. όχι μόνο το κράτος δικαίου, αλλά και τη δημοκρατία, τα θεμελιώδη δικαιώματα και τις μειονότητες), τη σύσταση επιτροπής ανεξάρτητων εμπειρογνομόνων, τη σύναψη μιας διοργανικής συμφωνίας για τον κύκλο, την έκδοση ειδικών ανά κράτος μέλος συστάσεων και την επανέναρξη της δημοσίευσης εκθέσεων για την καταπολέμηση της διαφθοράς.

[2] Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με πρόσφατες δραστηριότητες του Κοινοβουλίου για τα θεμελιώδη δικαιώματα, βλ. «[The protection of fundamental rights in the EU: European Parliament achievements during the 2014-2019 legislative term and challenges for the future](#)» (Η προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων

Ottavio Marzocchi
12/2019

στην ΕΕ: Επιτεύγματα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου κατά τη διάρκεια της κοινοβουλευτικής περιόδου 2014-2019 και μελλοντικές προκλήσεις).

Θεματολογικά δελτία για την Ευρωπαϊκή Ένωση - 2020
www.europarl.europa.eu/factsheets/el